

L'AVENÇ

Literari * Artistic * Científic

REVISTA QUINZENAL ILLUSTRADA

CAMPS A TRAVÉS

COMPAS D'ESPERA

Un quart abans de la sortida del tren, i amb intervals de segons, ens vam reunir en el despatx de bitllets els que formavam la colla. Devant de les taquilles, embarracada am llurs fatos, suant a doll per la correguda, alarada pels repics de l'esquella i empenyent-se arreu, la gent hi allargava els braços, butxaquejant, baladrejant, rebregant-s'hi. S'adobaven els envolums tot-seguit, aplegant-se am llurs famílies els emmainadats, an els qui ja cridaven desde arrera-guarda a fi deno perdre's; despedien-se, els escassers, dels llurs acompanyants, substituint amb algun periòdic el grat recés de la companyia, tot amenaçant a la calor am llur bano; esbufegaven els endererrits, anomenant am veu de tiple i desde el porxo les estacions aont se n'anaven; i en tant uns acomboiant-se, altres distreient-se ja ben asseguts en les sales respectives, i els darrers, topant i entrebancant-se arreu, s'assecaven la gola, repetint a crids: «Tercera... Martorell!» «Segona... Montmeló!», nosaltros, el rellotge en mà, a terra el maletí, repapats als respatlles del restaurant i fent rodona en la bruyida taula, hi apuravam el viciós cafè, aquella taça de cafè de cada mitj-die, qu'encare no avíam assaborit, d'agradós perfum, d'aspre tast, de regenerativa escalfor, de vigorosos efectes, seductora i dominadora com una bagassa.

L'Aulestia, l'istoriaire, entre xarrup i xarrup, tot desentelant-se els lentes amb el pany del mocador, dosificant-se la copeta après amb entretinguda i reparosa monita, i trontollant el cap de tant en tant amb el moviment d'un pendol (aquell cap d'apostol, abonyegat i de venerable calva), ens repetia l'itinerari.

Furejant pel mapa de la Catalanista, el mapa vell d'en Josep Aparici, avia observat unes creuetes que remataven d'unes petites cases a doble vessant, allà, envers al Montseny, cap al nord, al cim d'uns puigs. Va deduir qu'aquelles creus, venerat signe de redempció, denunciaven l'existència d'alguna iglesia o monument antig, aixís com per la branca d'olivera ixent de la porta s'adona el viandant del llog ont s'hi fa beguda; i confirmant, amb en Villanueva als dits, ses justificades sospites, i no tenint més noves dels esmentats llocs que les facilitades per la sobredita eminència, prou escasses, per cert, projectà una excursió per aquells baralts, de caracter purament investigatiu, am quin relat ens entretenia mentres apuravam la taça.

La veu de l'esquella, despartint-nos de sopte, ens va emmenar a l'andèn a corre-cuita. Ens varem encabar al vagó, varem arranjar les andromines, petacajaren les portelles en tant va trontollar el tren am sa redringamenta de ferros, va xiular la maquina poc après, i la ventruda fera, suant d'angunia i bromerejant am desfici, com si el quietisme fos son neguit, va rellicar pels ralls, empassant-se el primer revolt d'una pitrada i sorprenent-nos ja

FENT VIA

La circumstància d'aver-se malbaratat en altro temps una excursió consemblant, i l'estímul de recorre terres poc menys qu'inexplorades encare, tentant-nos am la llepolia de lo desconegut, movia tant el nostro desitj, que fins la rapidesa del tren s'ens feia pesadota. Bona part contribuïa an això la mala cara del temps, lletja a tot ser-ho.

A pesar de les fresquetes alenades qu'ens venien dellevant, el cel, cobert arreu, i l'enutjosa xafogor que sentiam (21^a R. dins el vagó), ens menaçaven amb una mullena. Poc va trigar en complir-se la nostra predicció. Va calmar el vent, es va enfosquir més el cel amb aquell to blavós del zinc, varen caure quatre gotes gròsses i fetes, anunciant-nos, com a vers gastadors, que precedien al gruix de l'exercit, i poc après un espès ruixat, batent contre el fullatge, els vidres dels cotxes i la pelada terra de la via, ens va abstraure am sa cadenciosa melopea.

Al contacte de la pluja, la polsosa decoració qu'es descobria desde els nostros setials va quedar de cop i volta renovellada. Els teulats de les cases, els fruiterars i verdures de llurs orts, els mallols del pla; els salzers, verns i pins que ribeten el Besòs, esperant en formació sa majestuosa vinguda; els oliverars esbarriats pels marges; les cepades i artigues de les vessants, extenent-se com blegada catifa; la solia fabrica, repercutint la feble resplendor del sol, borrall d'esmortuida llum, per ses vidriades finestres; la torre del castell encimbellat en el darrer turó, com aligot guardant son niu; l'ermita del puig, sobreixint entre l'atupida verdor com llumenosa bolva: tot recobrava un tint joí, plascevol, de ben-estar, tal com si en aquell moment se deixondís la Naturala de d'un encisador somni.

Sols els claps de les comes enlletjien l'esplendidesa del quadro. Aquells pelats, aquelles calves que van de die en die esclarint més i més la forra dels boscos, extenent-se rostos avall com ona d'abrasadora lava, pelats per l'arna de la cobdicia, cega i imprevisora sempre, ens van impressionar desagradablement. És molt de doldre qu'el pagès, tentat pel preu i la demanadiça del nostro vi, i oblidant-se de la benefactora influencia de les boscu-

ries, tornés en artigues el bosc, esbadellant roures i segant pinedes, sense recordar-se qu'am semblant assolament ell meteix festeja i atrau la furienta pedregada que li malmetrà a son temps la cullita.

Una ullada de sol, desarrebossant les ombres arraulides pels indrets de Gualba, ens va permetre distingir per un moment la llunyana nebulosa de son salt.

Pocs minuts après traspassavam

DEL VALLÉS AL BAIX EMPURDÀ

Per a cercar la divisoria entre amdugues regions, sols cal acudir als aires de la terra. L'abundor de musques barretines; les amples carretes, arrossegades per sapats bous; els camps de farratge, en flor a-les-ores, blancs els de llobins com un escampall de cotó fluix, rojos els de fenc amb irisacions de carmesí domas, i els mesclats de llobins i fenc lo meteix qu'un jaspí o com pluja de sang dessobre espessa nevada; les exteses de froment, ordi i mestall, crescudes i atapaïdes, omplint de banda a banda els bancals com sobreixida riera; les graonades feixes de segol enfilant-se rostos amunt, fins al meteix llom de la serrallada; els boscos de suros, roures i castanyers, resseguint arreu els comellars, per endinzar-se ja llà d'en llà, engolits per fondalades i clotes; l'exuberancia, en fi, de la Naturala, i la sopta variació de les costums, més pintoresques i caracteristiques, posen bé de manifest els naturals limits de tan riolera comarca.

El jaio Montseny, la configuració del qual s'ens aparentava escarnir am les gerigonces de la via, cobert de neu son front, foradant el cel am la testa, i embolcallat son cos per tupides boires; i el castell de Montsoliu enlairant-se al nostro devant, enasprat en son single com un niu d'aguiles, roneg, esquarterat i sens marlets ja, com gegantina desdentegada barra, ens avinentaren am sa presencia qu'el primer trajecte de la nostra excursió ja tocava a la fi.

BREDÀ!

vam sentir après d'una forta sotragada. Cert que de l'estació a Breda hi aurà encare mitj hora; però no és menos cert qu'an el excursionista se li fa aquella molt curta. Un caminet sinuós, com retallat am estisores; uns

marges forrats de matolls, frescos i olorosos; camps més enllà, gemats sempre, com acusant el bon tempir del terror; rens de roures i surors, escampats arreu, perdent-se al lluny, frescals, erts, crescuts, espesseint-s'hi; remors de fonts; cantadiga d'auells, amb uns refilets i unes passades com si ens trobessim a Gloria: això és lo que sobta a l'excursionista, sorprenent-lo tant i tant aquell camí, si l'atravessa per primera vegada, qu'aixís que va per deixar-lo és quand el comença a anyorar.

A cinc ores en punt ens asseiem entorn la llar de l'ostal que treu el nas a la plaça.

Situada Breda en la jaient d'una vessant, ocupa un regular perímetre, la relativa extensió del qual sols deu atribuir-se a la vera importància de son monestir. La part més densa i antiga del poblat, formant a modo de tosca mitja lluna, s'extén entorn les places, amples i espaioses, qu'un jorn devien aver sigut dependències de l'abadia, enlairant-se en mitj d'elles la gegantina mola de la torre-campanar, recés carinyós, envers el qual s'anà agombolant el poble. L'abundor de forns i les fumades parets del caseriu que s'acobla per la part costera, acusen tot-seguit son element industrial, la clàssica fabricació de terrissa per a l'assortiment de les cuines; ensems qu'els orts i els conreus de l'altra banda, çà i enllà del torrent, donen bon compte de sa vida agrícola, vigorosa, per cert, com ben aprofitada.

Entre els preuats records d'altres centúries qu'es conserven encare en la vila, testimoniant l'existència de soterrades generacions, s'hi veuen, rondant pels seus carrers, els de caracter artístic qu'a continuació apunto: una lapida bizantina, molt ben tractada, la transcripció de la qual, ja de temps extreta, és prou coneguda dels curiosos; un baix-relleu, bizantí també, representant a Sant Joaquin i a Santa Agna, asseguda aquesta en majestuós setial, am sa abundosa cabellera, primorosament trenada, relliscant-li pel coll, i sostenint en sa falda a la Mare de Déu, en tant aquell, son espòs, embadalit am l'ermosura de sa filla, la qual beatífica actitud imposa, s'acota un xic per a mellor observar-la, arrodonint més la composició: obra recomenabilíssima ensems, atesa la seva epoca, per la correcció en son dibuix; varies finestres i motlures de gotic estil, esgarriades arreu aquestes per les noves construccions, servint algunes de jambes, llindes

o guarda-rodes, una preciosa columna entre elles, membres air d'algun cos monumental esquarterat pel temps i despedaçat pels omes, com sotmès en sa decrepitud a vergonyosa rifa; i l'ermosa fatxada de cà Trunes, casal del començ del XVI, el més antig del poble, segons veus, gotica també, am son portal ample, rodó, adovellat, am pestanyes en ses finestres, i un soberg i atrevit finestral, l'arc del qual, resseguit per primorosa cresteria, remata en airoses testes, capçant ses columnes manyocs de recargolades serps.

Deixàrem, am la consegüent recança, aquesta fulla arquitectonica, mereixedora de més entretingut estudi, i ens dirigírem a

L'IGLESIA

Romanica la fatxada, tal com la seva alterosa torre, conserva l'atractivola senzillesa, la mística puresa dels monuments dels seus dies. Una sola i espaiosa nau d'orde gotic corona el temple, la relativa grandiositat del qual, encomenant-se a l'esperit del creient, dona suau expansió a l'anima. Policromades vidrieres obren pas a la llum, a la tenua llum qu'atravessa els finestrals i devalla fins a l'absis, ja convertida en poms de rioleres flors a l'escampar-se per les rejoles. En els altars de l'absis, quatre embutits tarjetons, contenint altres tants escuts, reïxen d'unes barroques cresteries, afeixugant els arcs al surmontar-los. Pertanyen aquells escuts, barroers motius d'ornamentació, a quatre dels abats, celebres, a ben segur, en el govern de tant famosa abadia. Apart d'una lapida empotrada al peu d'un dels altars de la nau, de poca importància, com una altra qu'es veu en el glacis, dessota meteix del campanar, sols un baix-relleu situat a l'esquerra de la porta crida de veres l'atenció. És d'ermós alabastre, molt ben conservat, i procedeix, segons indicis, del veí castell de Montoliu. Representa a una dama i un cavaller, abillats am trajos de cort, folgats, rublert de valioses joies el d'ella, i cenyint el d'ell precioses armes; figures jaïents esculpides am finura i carinyo, d'un relleu poc comú, que sobta, oferint ensems, per la nimietat dels seus detalls, un bon servei a l'indumentaria.

A pesar de sa perillosa ascensió, vam decidir pujar a

LA TORRE

A un acte d'aquells heroics, tant abundosos en les nostres guerres civils, fou deguda la destrucció de l'escala, apedaçada avui de tant pitjor manera, qu'els atrevits que la pujen posen en risc fins llur vida. L'episodi al que fa referencia destrucció semblant és, segons conten, el que continuo.

Els lliberals de la població avien acceptat les armes qu'el govern constituït els avia ofert, aprestant-se per a la defensa del poble. En una de tantes corrieres dels carlins, els voluntaris, preveient un cop de mà per la confirmació de certes sospites, es van aquarterar a l'iglesia, fortificant el campanar per a millor defensar-se. Van passar ores i més ores; el cop de mà es va diferir, canviant-se plegs en son llog, uns d'intimació, altres de refús; l'espia perdé la veu; i una tarde, quand menos s'ho pensaven els voluntaris, se vegeren amb els carlins a sobre. «—Rendiu-vos!» «—Mail!» «—Calarem feixines!» «—Proveu-ho!» Va sonar un tret; els espetegs dels fusells se succeïren, atemoritzant al poble; es juramentaren els voluntaris, acordant «morir abans que rendir-se»; i contestant al fog dels carlins am llurs fermes disparos, la brega va anar prenent peu.

«—Rendiu-vos!» «—Mail!» «—Calarem feixines!»

Van avançar els carlins, enfurismats; quatre dels més valents es van arriscar fins a la porta de l'iglesia, apilotant-hi feixines, sens temor a la pluja de plom que devallava de la torre; i après d'una altra intimació dirigida als de dalt, ja am la teiera al puny, encengueren la fogaça.

Fou llavors quand el *quefe* dels voluntaris, brau com tants altres braus, eroes desconeguts de memorables fetes, tement qu'el coratge dels defensors de la torre decandís tot-d'una amb el paorós espectacle de les feixines, que am ses flamarades enrogi en el cel, es va enfilat amunt, manant segar darrera seu alguns dels trams de l'escala.

Desde aquell instant, eroes per força els que guarnien la torre, van disparar am tal acert contre l'enemig, que no sols varen impedir la consecució del seu endiastrat projecte, sinó que, forçant-li la retirada, varen evitar un jorn de dol a la població.

Ja dalt del campanar, espitllerat encare, guarnit am tres campanes procedents de l'acreditada forja Pullés, de Vich, am commemoratives inscripcions totes i acusant la data 1816, vam reposar un xic, refent els nostros masegats pulmons amb el sanitos aïret que per aquelles alçaries circula, i esbargint els nostros ulls pel bell i extens panorama que desde allí es domina, frescal i rioler a tot ser-ho, fixant après la nostra atenció en els borrosos limits de l'abadia, quin perimetre, confós i tot avui per l'intrusió d'estranyes construccions, acusa bé sa celebritat i dona guapa mostra encare de sa reconeguda grandesa.

Baixant de la torre i resseguint els restos de la casa abacial, demunt de quina porta, barroca d'istil, es veu en baix-relleu el segell o escut dels abats, molt ben conservat encare, ens vam dirigir an

EL CLAUSTRE

L'anima cau als peus al soptar el vergonyós descuid en qu'es troben tant precioses despulles.

Caixes de tabac, podrides pôts, ja romatiqués, andromines de tota llei, se recolzen en curiosos sepulcres del segle XVI, policromats alguns, o s'apiloten en desgavellades estives per les esveltes dobles columnes de pedra de Girona que resten en peu encare, amagant varies lapides am llur barroer estorb i convertint el sagrat recés en veritable recambró de mals-entreços.

Gaia poesia, no obstant, cobreix am son rioler mantell tant venerandes despulles. El gram i la tofuda molça forren arreu socols, junts i basamentes; l'eura arrapadiça s'enfila i es capdella per les bessones columnes, estotjant-les am son espès fullatge; soliu figura, arrelada en mitj del pati, acarona am son cimal la brodadura de les ojives i les motllures dels capitells; en tant ruelles i ortigues, llacsos i creixens, estirant-s'hi i atapaint-se, amaratets per la rosada, cobreixen am l'abrigall llur els restos insepulsts dels qui un temps foren, esgarriats cinicament pel clos com etjegats arreu per mà d'eretges. S'encaua dins sa esquerdia el dragó de movedica cua; el papelló d'or i vellut, atret a l'antra de la mort per la seducció de la vida, fuig esverat, am vertiginosa pressa; salta per darrer cop la llagosta

grisa i de serrades cames; i aduc el passarell que s'atura en el teulat esmolant-se el bec en el caire d'una teula, reprèn la filagarsa qu'en sa boca hi duia, i, despedint-se amb un cant, el més trist si no el més totxo, sopit arrenca el vol, com si ensumés a la miloca. Si és son cant el R. I. P. que resa pels qu'allí ja per sempre jauen, que la fam, el fred ni els omens delmin mai a sa niuada!

Aprofitant la resplendor del crepuscul, vam donar un tom per

LES AFORES

Un pessebre, un veritable pessebre és lo que s'oculta al desviar-se torrent avall, deixant enrera les cases: canyars, pollancredes, tortuosos viarons entalemats de fulles, recolzes pintorescos, poetics ubags, i cants de ròsinyols, i misterioses fresses, i degotalls d'aigua... Un xic abrupte el terror en son primer terme, s'aplanava més endavant, esmaltat pels orts i els conreus, com una catifa feta a peces, esgraonant-se més amunt, fins a convertir-se en comes, i perdent-se enllà, rublert arreu per feixes i quintanes. Decoració de tant encisadora perspectiva, llogant tant rioler i frescal, que, a pesar de la serena del Montseny, molt perniciososa per la salut, quants eram a la colla ens hi auriam quedat a jeure. De mi, al menos, tal pug dir-ho. Prenent per coixí un d'aquells rodons codols que la molça clapa, per matelas un tou d'enciamets, gemats, tendres, espurnejant encare com si acabessin d'esbandir-los, el raig de la lluna per a tot llençol, i per cançó de nona la refiladiga dels aucells, ajocats a mils de mils per roures i pollancre, creg ben cert qu'aquella nit, tota aquella nit al menos, auria somniat amb la meteixa gloria.

Retornats a l'ostal, ja sopats i regatejats els matxos per al matí vinent (regateig treballós, per l'inusitada esplendidesa d'alguns *touristes* dels que d'istiu en istiu s'internen en el Montseny a ventejar-se i fora), l'emprenguerem

PER LA VILA

Ja era al ple de la foscor; ja tot s'ho enduia la solitud, el descans, la calma. De tant en tant algun lleu trepitj ens donava compte de l'existència humana, fent cruixir, acompassat, l'arena de ses vies. Tot se veia tancat, sol, de-

sert. Cap ençà de les places, situades entorn l'iglesia, alguns flams, esgarriats i tristos, com cuques de llum arraulides entre runes, animaven un xic el quadro. Eren les palmatories i quinquets de barberies, tendes i cases de begudes, quines, per aportar-s'ho la diada i escaure's en el centre del poblat, hi allargaven un xic la vetlla. En Catarineu, un dels companys, avent vist uns pots del Renaixement en la botiga de l'apotecari, s'hi va arribar per a contractar-los. Hi va posar dita, es van entendre (ja els tenien com a renocs), i més content qu'un ginjol (quin colleccionista no se n'alegra, d'una adquisició impensada, més a més si resulta bona?)... més content, doncs, qu'un ginjol, es va acomboiar amb nosaltros.

A l'encauar-nos pels carrerons, els cants d'un coro ens van sorprendre. Eixiria per a les Caramelles; més de les Caramelles de la terra no en tenia pas l'aire. En llog de les nostres típiques i consuetudinaries cobles, cantava valsos i abaneres, solos i duos amorosos. Alguns d'aquets, al menos, del malaguanyat Clavé, amb lo qual vull dir qu'eren de casa. Mans i gorres en llog dels cistelletes guarnits amb flors i caients de cintes; i en compte del cap-de-colla garrit, amb son pandero en les mans i la rialla als llavis, encofoiant a les minyones amb sos ditxos, un xalat de poble, armat d'un contrebai, un contrebai gegantí, fet amb mal girbades llates i encordat amb ronsals, distreia als curiosos, atrets per les teieres o deixondits per llurs veus, fent-los mueques, gestos i llengotes, acompanyades de grolleres positures, tot percutint el ventre del instrument amb un arquet descomunal que refregava amb aire, tal com si serrés un cabiró o jugués a «serra la vella». Prou satisfets de l'espectacle, ens vam dirigir al niu.

A 7 ores 20 minuts del matí següent ens vam posar

EN CAMÍ

Acompanyats per un guia de molta fama com a llest i experimentat, i del moço que menava els matxos, trobats aquets amb prou pena a pesar del preu, varem emprendre la ruta.

Com la roïna de cap-al-tard s'avia tornada pluja, pluja espessa i xafegosa durant la nit, el terror, amarat encare per la mullena, s'avia posat tant flonjo i relliscós, qu'ens entorpia la marxa. Ens va semblar, amb tot, que s'aclaria

el cel; i encoratjant-nos amb un ull de sol, que no veïam, més que pressentiam darrera l'umitor dels nuvols, transparents com una clara d'ou, vam prosseguir la via. Vam agafar pel camí d'Arbucies, dret a *cán Valent*; vam seguir pel *torrent Repiaix*, qu'atravessàrem per la passera; vam remuntar el *coll d'en Orris*, fita divisoria entre els termes de Breda i Sant Feliu, decantant-nos pel *torrent Messaguer*, que giragonça més enllà, seguint per entre suredes fins al *pla de Càn Serrat*, clap de variada i riolera vegetació, qu'aconseguírem a les 8. A les 8 i 20 vam arribar an el *pont de la Riera d'Arbucies*, ont ferem un xic d'alto.

L'espectacle que s'ens va oferir de sopte en valia bé la pena. A pesar de la llarga i ermosa serie de capritxoses decoracions qu'avien passat pels nostros ulls desde la sortida de Breda (colls desabrigats, de gaies perspectives; comellars frondosos, forrats de vegetació, extenent-se enllà, fins a confondre's amb els nuvols; deliciosos prats, quina enclotadura era tot una sembrada; espesseides suredes i ubags frescals), cap com la d'aquell pont, arrambats an el qual hi refeïam les nostres forces, ens féu tant grata impressió.

L'aigua que s'escola per la riera, destriada per palets i codols, bat am furia contre els penyals del pont, desfent-s'hi en sortidors d'espurnes i desmaiets de llagrimes. Un tebi raig de sol, garbellada sa llum per les pollancredes de les vores, irisa els ruixims, convertint-los en ramellets de fog i degotalls de perles. Catifes d'enciamets, tendres i gemats, espurnant per la rosada com amanits am pols de vidre, s'extenen als seus peus, espesseint-s'hi fins a cotxar la terra. Ran del pont, i caient dels mar-

ges fins a l'aigua, cortinatges d'eura de folgats ròssegs s'obren a la bullidora corrent, quina plascevola remor, confosa am la refiladiça de les aus que s'ajouen en els veïns pollancredes, converteixen en paradís aquell xic recó de montanya.

Per si an aquesta professó d'alegres vistes ens hi manqués una custodia, sols calia internar-nos per la carretera. A l'esquerra, el rieral, amb el remoreig de l'aigua que s'escola; dalt de la riba, els albers, verns i polls, rublint els rostos am la verdor de llurs fulles; feixes amunt, roures i suros, alts i atupits, arrapant-se fins a la creua del cingle; i vers l'altra banda, blad i més blad, plantius i més plantius, verns i més verns, peces i més peces, amb un pomerar arrecerat al peu d'una coma, espès i en formació, com un exercit, i tot a l'ora a la florida, semblant un nuvol emporprat pel sol, o polsaguera d'or, arremolinant-s'hi com una boira. Al desviar-nos d'aquells llocs, que la Primavera triaria per a son palau, una ullada de sol, esclariant am sa llum el bé de Déu que s'extenia devant nostre, va realçar la decoració, presentant-nos-la am tota esplendidesa.

Vam seguir amunt, sempre amunt; vam trencar per *cán Vila*, ermós casal, ont vam reposar una estona; vam atravessar serres i més serres, fornides unes am llurs claps de blad i boscos de peu, aspres altres i pesadotes, sens rastre de vegetació, desde quina creua ens vam despedir del castell de Montsoliu, que veniam vorejant ja de la sortida; i devallant per entre boscos, arribàrem a terme.

J. PONS I MASSAVEU

(Acabarà)

RECEL

*Aquét mati, seguint la carretera,
hi vist que dos pardals
picaven, boi saltant, per la vorera
d'unes feixes d'ofals.*

*Jo prou hi procurat no esfereir-los,
an aquells llibertins;
però han fugit abans de jo assolir-los,
volant feixes endins.*

—Cap ont van? — hi pensat. — Que no coneixen
que jo els vull bé, que sog un amic d'ells?
Ja ho veig: són tants els que fent mal frueixen!...
Si en puguessim fugir, com els aucells!

E. GUANYABENS

EL BUST D'EMPURIES

FA alguns dies que la premsa d'aquesta ciutat s'està ocupant d'un bust de bronzo amb els ulls d'una pasta blanca i una pedra negra per nina, trobat no fa gaire temps en unes excavacions fetes a Empuries.

L'articulista que se n'ocupa en el *Boletín de la Asociación Artístico-Arqueológica*, d'aquesta ciutat, el descriu perfectament, fent-ne notar el tipo especial de la cara per la depressió del començament del nas, l'obertura de les fosses nasals i la prominència de la boca, no per uns llavis abultats, pusqu'els té fins i delicats, ans

per la forma de les mandíbules, tot lo que l'aparta del tipo comú especial dels gregs o romans.

S'han fet moltes conjectures sobre la representació i data aproximada de aquè bust, confessant dit articulista que no s'atreveix a resoldre aquestes circumstancies, deixant-ho per a persones més aptes en la matèria.

El bust és d'una dona jove, de cara agraçada, a pesar de les particularitats abans dites; i si mirada de front no és lleïta, mirada de perfil és bonica. Lo que més crida l'atenció

Fig. 1

Fig. 2

en aquè bust és l'extraordinari i notable pentinat, que, formant una fornida diadema de cabells o postiç d'alguna altra matèria, segueix en petites trenes per sobre el cap, anant a parar al clatell en un monyo compost per trenes més gruixudes. Això, qu'és lo que més ha donat que cavilar i discutir, és precisament lo que determina la representació i època del bust.

Quan el vaig veure per primera vegada, no em va sorprendre gens, perquè desseguida vaig recordar aver vist una cosa igual o per l'estil en alguna altra banda, i això em va determinar a buscar entre les vint mil lamine de monuments antics que contenen les obres de la meua llibreria. La cosa valia un xic de pa-

ciència; però com, afortunadament o desgraciadament, no ting res més que fer, vaig posar-m'hi, començant per regirar obres de monuments d'Egipte i d'Etrúria, perquè, a la veritat, reputava el bust de qu'estig parlant, de molta més antiguetat de la que realment té, perquè recordava aver vist pentinats i perruques estranyes en figures d'Egipte i de la Índia, i encare d'Etrúria.

Ja avia fullejat alguns centenars d'estampes, quan va venir-me a les mans l'obra del comte Caylus *Recueil d'antiquités égyptiennes, étrusques, grecques, romaines et gauloises* (París, 1761), i en el volum IV, secció romana, lamina LXVIII, figs. IV i V, vaig trobar lo que recordava aver vist, això és, el gravat

TESTA DE BRONZO RECENTMENT TROBADA A EMPURIES

(alçaria de l'original, 0'38 m.)

Dibuix de J. Ferrer Carreras

PERFIL DE LA METEIXA TESTA D'EMPURIES

Dibuix de J. Ferrer Carreras

(Reservats els drets de reproducció)

d'un bust de marbre pertanyent a dit comte Caylus, igual o molt semblant, però més petit, qu'el fa poc trobat a Empuries. Vejem lo que Caylus diu d'aquêt bust sense senyalarne la procedència:

«Els diferents pentinats qu'hí tingut compte de reunir en les primeres parts d'aquesta collecció, em mouen a presentar la cara de front i de perfil d'aquêt bust de marbre. Lo ridícul de la moda qu'estava en vigor a Roma durant el regnat de Domicià apareix en la figura IV. El desenrotllament del meteix pentinat apareix en el num. V, i podria fer-ne facil l'execució si mai algú intentava imitar-lo (figs. 1 i 2). Aquêt dibuix posa millor en estat de judicar-ne que les medalles: aquestes no poden presentar sinó un aspecte, i, per consegüent, una aproximació per als detalls.

»Els antiquaris, per a ennoblir i embellir llurs assumptos, atribueixen ordinariament a prínceps, princeses i altres grans personatges, les figures que presenten. Les presumpcions estan en llur favor, puix, avent sigut els retratos dels grans els més repetits, deuen trobar-se am més freqüència.» Sense adoptar ni contredir aquesta idea, em concretaré a dir qu'aquêt bust representa una dama romana. Aquêt bust sols té cinc polsades d'alt.

A la circumstància de la repetició dels retratos de grans personatges a què es refereix el comte Caylus devem moltes vegades la facilitat de poder estudiar certes particularitats, com esdevé en el cas present.

Abans de trobar el gravat del bust de qu'estig parlant, avia mirat l'obra *Le Muséum de Florence: Collection de pierres gravées, etc.*, per T. A. David (París, 1787), en la que, entre els diferents retratos d'emperatrius i princeses romanes dels dos primers sigles de la nostra era que demostren la variació i exageració del modo de pentinar-se de les dames d'aquells temps, en la lamina XII, fig. V, s'hi troba el gravat d'una cornelina amb el bust de Plotina, muller de Trajà (fig. 3); i en la lamina XXVI, fig. V, el de Julia, filla de l'emperador Titus (fig. 4), també en una pedra gravada, un topaci (volum I).

Els pentinats d'aquestes dugues princeses que veiem en els dos esmentats camafeus són els que més s'aproximen en els de les dugues dames dels bustos qu'estem comparant, i ens donen a coneixe que l'exageració en el modo de

pentinar-se les dames romanes ja devia començar en els primers anys de la nostra era, que l'iniciativa venia de dalt, i qu'en el temps de Domicià l'exageració avia arribat a l'extrem, encare que no an el de les dames franceses del sigle passat; i qu'aixís com avui die les modes

Fig. 3.—Plotina

Fig. 4.—Julia, filla de Titus

generalment surten de París, llavors, am més lentitud, anaven de Roma a les provincies, en les que les senyores de distinció, més o menos tard, adoptaven les modes procedents de la capital de l'Imperi; per lo que no em resta cap dubte qu'aixís com el comte Caylus, am just criteri, creia qu'el bust de marbre qu'ell posseïa representava una dama romana, jo no dubto qu'el bust de bronzo de grandaria natural trobat a Empuries representa una dama empurdanesa d'aquella epoca.

Ja tenia escrit tot lo precedent i donava per acabat el meu treball, quand m'ha vingut a les mans el numero de Febrer del present any del *Boletín de la Real Academia de la Historia*, en el qu'hi va continuat un article de D. J. de Dios de la Rada i Delgado referent al bust d'Empuries, lo que m'obliga a afegir alguna cosa més a lo dessús dit.

Conving amb el Sr. Rada i Delgado en que no és aquesta ocasió oportuna de fer dissertacions sobre l'istoria del pentinat; però creg deure fer observar que ni a Egipte ni a Assíria s'hi troba res de semblant, pusqu'els estranys pentinats i les exagerades perruques trobats en els monuments d'Egipte tenen un caracter totalment diferent del del bust de qu'estem parlant. Tampoc hi sapigut trobar res de semblant en l'antiga Grecia; puix si la cabellera espessa i caragolada d'un Mercuri pod tenir alguna semblança amb el *nimbo*, com ell el nomena, del busto d'Empuries, res té que veure am les petites trenes que, cobrint

tot el cap, van a parar al clatell, formant un abultat monyo; lo que m'ha fet pensar si el bust en qüestió portava una de les celebrades perruques usades en temps de l'Imperi per omens i dònnes, i de les qu'es diu que la celebre Messalina, quand recorria els burdells, s'en posava una de canem per a tapar-se els cabells d'un negre d'ebenús, pusque la minuciositat de dites trenes i els caragolets del *nimbo* o *orbis*, com s'el vulgui nomenar, suposen un treball de moltes ores de tocador. En tant com hi mirat de figures antigues, no hi trobat res de tant semblant com els dos bustos figurats en les dugues pedres del Museu de Florença, dels quals acompanyo els dibuixos.

Tampoc no tenen res que veure amb aquèl els pentinats gregs acompanyats de corones, mitres, etc.; apart de que moltes vegades se prenen per gregues moltes figures que no són tals per no pertanyer a la Grècia pròpia; lo que, junt amb els pocs coneixements que ting de les costums dels antics gregs, entre els que la dòna sols era un instrument, i de les dels antics etruscos i llurs successors els romans, entre els quals la dòna era una senyora i ocupava el llog social que li corresponia, tot plegat me fa creure que lo qu'anomenem *la moda* i les seves capritxoses variacions, solament pod aver tingut el seu origen a Roma, quand, al mateix temps qu'els emperadors dominaven el món, les emperatrius i matrones romanes, per l'esperit d'imitació, imposaven llurs maneres de vestir i pentinar a les dames de les províncies; per tot lo que, i després d'un detingut examen de les representacions de molts monuments, m'hi convençut qu'els exagerats pentinats de qu'estem parlant tingueren llur origen a Roma a mitjans del segle primer, convenint amb el Sr. Rada i Delgado en que probablement no duraren més enllà de la primera meitat del segle segon.

Com qu'el Sr. Rada i Delgado no coneix el bust d'Empuries sinó per fotografies i per lo que d'ell li deuen aver dit, no ha pogut fer-se carreg d'algunes de les seves particularitats, i això li ha fet creure qu'el bust era el fragment d'una estatua, que lamenta que no s'agi trobat; ni es trobarà, dig jo, perquè el bust és una obra complerta, acabada de per tot, sense cap senyal de trencadura que pugui fer creure'l un troç o part d'un tot complert: les

vores inferiors del coll són ben llises, i sols en un cantó tenen enganxat un troç de plom que probablement avia servit per a fixar-lo en alguna part. Per la mateixa raó incorre en l'inexactitud de dir que té «la particularidad de llevar ó haber tenido los ojos incrustados con metal más rico, probablemente plata,» quand, com ja avem dit, els ulls estan formats per una pasta blanca amb una pedra negra per nina o pupilla, de les quals li manca la de l'ull dret, lo que li dóna l'aspecte d'una vista natural, que devia produir molt bon efecte quand els materials eren frescos i lluentos.

El Sr. Rada i Delgado segueix encare la costum, ja criticada pel comte Caylus, de veure en tota iconografia retratos de monarques o prínceps. Jo, en tot lo qu'hi regirat, no hi sapigut trobar cap retrato de Julia, la muller positiça de Domicià, que portés un pentinat *exactament* igual an el dels dos bustos d'Empuries i del comte Caylus: el qu'hi trobat més semblant és el que dono en el meu gravat num. 4, que, si bé és molt paregut, no és *exactament* igual, com ho són els dos primers. Per altra part, basta comparar els bustos del comte Caylus i el d'Empuries per a comprendre qu'amdós no poden esser el retrato d'una mateixa persona, pusque la cara del primer ens presenta el tipo marcadament romà i la del segon ens presenta un tipo totalment diferent, que, si gosavam, en diriam català. Per lo qu'insisteixo en la meua opinió: que, del mateix modo qu'el comte Caylus no veia en el seu bust més qu'el retrato d'una dama romana, jo no creg qu'el d'Empuries siga altra cosa qu'el retrato d'una senyora empurdanesa del segle segon de la nostra era.

JOSEP BRUNET I BELLET

NOTA.—Els tres abitants de L'Escala que, tot fent excavacions prop de Sant Martí d'Empuries, varen trobar aquèl bust, n'han fet depositari a D. Enric Comas, xocolater del carrer de la Princesa, 51, qu'està encarregat també de la venda. La reproducció fidelíssima qu'en publiquem avui, és l'única que se n'ha permès treure, i L'AVENÇ és la primera publicació que la dóna a coneixe. S'ha fet registrar degudament la propietat d'aquesta reproducció, la sola autorizada. El qu'es proposi servir-s'en s'aurà de dirigir a J. Ferrer Carreras, Pelayo, 42, quart, tercera.

LES IDEES NOVES EN EL «BRUSI»

QUI es dediqui a llegir un xic tot lo qu'en el conjunt de les revistes dels joves i dins del socialisme i de l'anarquisme modern es va predicant i produint are com are, podrà convençer's desseguida que veritablement la nostra epoca porta un món nou i una civilització nova en les seves entranyes. Devant d'un moviment tant vast com el qu'es realisa dins del poble i de la joventut modernista d'avui die (moviment qu'espanta i aturdeix an el més ben trempat d'esperit, perquè ni pod abarcarlo ni quasi bé pod mirar-lo de dret a dret, de tanta llum brillant com irradia), xoca i fa mitj-riure de veure qu'alguns neo-romantics i pessimistes antiquats, desde revistes o diaris envellits (en Maragall desde el *Diari de Barcelona*, per exemple), parlin de les noves generacions i dels ideals qu'aquestes han de tenir, i de joventut conservadora, i de *Deo ignoto*, etc., etc.

¿Com és possible que vós Maragall, desde les pàgines d'aquest antig *Diari* que s'està morint de vell, vulgueu dirigir la paraula an els joves i vulgueu expressar lo qu'ells pensen?

Es clar que se us apareixerà *Deo ignoto* entre-mitj de la gent xaruga de qu'esteu voltat, incapaç de comprendre res de modern.

D'entre-mitj de gent plena de tradicions empredrides, d'antigalles i de creencies mortes, què voleu dir de nou?

Per dirigir, avui die, la paraula al jovent, cal imprescindiblement ser capaç de despendre's de totes les preocupacions qu'un pugui tenir sobre les antigues bases en què es fundaven les nocions de Família, Religió, Patria, Estat, Propietat, Capital. Desde les columnes del *Diari de Barcelona* ¿us atreviriau a declarar-vos partidari de tots els punts de vista moderns que sobre les qüestions anteriors avui die s'exposen? ¿Us atreviriau, per exemple, a declarar-vos partidari de l'emancipació de la dona, de l'adquisició dels seus drets civils, de la reconstitució de la família, del matrimoni lliure? ¿Us atreviriau a proclamar l'abolició de tota religió positiva i

a considerar, com fa el Poble, la Ciència com unica norma i guia de la futura societat lliure i progressivament evolutiva a compas dels progressos d'aquella? ¿Us atreviriau a regoneixe a l'Estat tot lo més una força administrativa, a no permetre que per res lligui la voluntat i la consciencia lliure de l'individu? ¿Us atreviriau a proclamar la força d'aquét i del municipi i de la nacionalitat natural per sobre de la de l'Estat tal com està constituït avui die? I, per ultim, parlant de la Propietat i del Capital, ¿indriau el valor de defensar quelcom de les teories de Proudhon, de Karl Marx i de Bakounine? Doncs totes aquestes idees, i molt i molt més, ont hi hà tant i tant per estudiar i per treballar, formen la part general del credo de la gent de l'avenir. I si tots nosaltros, gent jove de la classe mitja, educats, com vós, am totes les preocupacions gastades, ni tant solament desde les revistes més atrevides am prou feines podem anar seguint de lluny tots aquells nous i avençats ideals que s'anticipen de dos o tres sigles a la nostra societat, què voleu fer vós desde una tribuna vella i empresonada?

Si el Poble va endevant i és admirat pel jovent que puja, és perquè ell és el més grand i el qu'ha fet una concepció més noble i més ampla de la vida. Precisament si, com el jovent que puja, vós aguessiu estudiat i inquirir el poble, no us trobariau devant del *Deo ignoto*. Perquè és necessari qu'ens convencem ben bé de que qui vol anar endevant no són els ideals lo que trobarà a faltar, i sí, tal volta, el valor per comprendre'ls i admirar-los. La força de renovació social és tant intensa d'algun temps ençà, les qüestions immenses que la ciencia i l'observació profunda de la vida han posat al descobert són tantes i tant noves, que pod-ser mai, desde que l'humanitat té vida, hi avia agut un periode de tanta renovació. Lo que hi hà, com hi dit més amunt, és que molta part del jovent de la classe mitja, no avent-se sapigut emancipar de totes les preocupacions i tradicions antigues, és incapaç de comprendre els grands ideals de les noves generacions i els del poble enter. A vós,

Maragall, com an aquesta part de la joventut de la classe mitja, a bon segur qu'els temps antics us preocupen molt; i no sols no us deixen ovirar els futurs, sinó qu'el veure com aquells van caient us descoratja, us entristeix i us produeix part del nihilisme de que parleu.

Anem an el Poble, estudiem les seves aspiracions socials, els seus programes, la seva vida, els seus sistemes polítics i econòmics, i les seves creences morals i filosòfiques: an allí els trobarem, els déus nous. Ell, més grand i més nou i més ple de vida, s'ha emancipat ja. Té un credo complet, en el que l'atavisme de lo antiquat no hi entra per res. Tal vegada en els seus ideals hi ha una mica massa de brutalitat (diguem vida forta); però això mateix és lo qu'indica la seva potencia. I desenganyem-nos d'una vegada: tot lo que voldrem fer per aturar el camí que van fent les creences populars, serà inútil i de ben poca consistència.

El Poble, gràcies a un moment d'indecisió de la Burgesia, en la marxa progressiva de les seves idees ha acaparat tota la grand obra de la revolució i de la ciència. Dig també de la ciència perquè no és ni l'enginyer ni l'advocat ni el metge de qui parlavau vós, Maragall, els que la posseeixen, ni tampoc els que, com ells emfàticament diuen, representen l'intelligència; no: aquesta gent de carrera no més en saben i n'apliquen alguns detalls petits i de cap transcendència en la vida social i en la vida íntima de la consciència de l'individu. En canvi, el Poble la representa en tota la seva extensió i en tot el seu fons, puix ell, de la ciència i del fet, en constitueix el seu Déu.

Vós direu, tal volta, qu'el Poble té no més qu'ideals terrenals i positius. Precisament això és lo qu'indica qu'ell és el més sà, el més fort i el més franc, puix tot això ho predica i ho exposa clar com un fet científic, com un medi més bo i més a propòsit per l'expansió de l'humanitat, i, finalment, com una nova màquina social més perfecta i de millor funcionament per les necessitats d'ara que no pas l'antiga.

En canvi, en la classe mitja, sota d'ideals falsos i rancis, què hi predomina sinó la concupiscència més baixa i més ipòcrita, ja qu'és acaparadora i degradant per a una part dels homes? El Poble i les generacions dels joves sense divagacions ni duptes, presenten, per ideals regeneradors de l'Ome, l'Acció, la Vida, el Fet i el Treball.

No ens donguem de menos de posar-nos en contacte amb els ínfims, perquè, a la fi, totes les grans idees, d'ells han sortit o entre ells han fructificat.

Aquesta vegada, no obstant, la ciència, la filosofia i l'art qu'han infantat el món nou, no són fills exclusius ni dels ínfims ni de cap classe social exclusiva. Però aquets els han acaparat de fondo durant els nostres temps, perquè ells, de tots els antics sistemes socials i religiosos que la ciència demostra falsos, són els que més n'han sofert, i, per lo tant, els que més aviat i més netament se n'han vulgut desprender.

La nostra obligació, doncs, joves de la classe mitja, és de convertir-nos de ple a ple a la Ciència, i després an el treball de millorar el funcionament de la societat com a manera més apta d'expandir l'individu; però això amb atreviment i sense cap preocupació. Si no tenim valor per fer-ho, tant se val qu'ens retirem i que deixem estoicament el pas a generacions més noves i més fortes, que, per lo tant, podran disfrutar més del *goig de viure*.

Teniu raó, Maragall, de citar aquella frase de Guyau en que planteja el problema modern i diu: «L'equilibri, la conciliació de l'individualitat sempre creixent amb el sentiment de solidaritat que va creixent també cada vegada més...» Però perquè aquesta noció pugui tenir força, és necessari qu'abans feu an els vostres lectors l'anàlisi qu'ell ha realitzat de totes les creences positives en *L'irreligió de l'avenir*, i així també, com ell, arribareu a *La moral sense sanció ni obligació*. Teniu raó de citar a l'Ibsen quand, tirant-se contra la massa, no vol cap traba que deturi la marxa evolutiva i lliure del seu pensament i dels seus actes. Però abans, com l'Ibsen, aveu d'arribar a l'emancipació social i a la llibertat anarquica qu'en totes les seves obres ha presentat aquet grand reformador del teatre: en *La comedia de l'amor*, *Els pilars de la Societat*, *Els espectres*, *La casa de fira* i *La dama del mar*.

Després dels daltabaixos que genis com l'Ibsen i en Guyau am les llurs anàlisis han produït en les antigues idees i en la vella societat, han pogut ser netament afirmatius, i en les llurs obres no s'hi troba per res el *Deo ignoto*.

L'arquitecte Solvess de l'última obra de l'Ibsen, desplegant la bandera desde el cim del

campanar de la seva nova casa, cau i mor; però, com diu Ellida Wengel, «Jo l'hí vist un moment allí dalt».

Però vós, Maragall, heu partit d'un mal principi, més ben dit, heu començat la vostra obra de propaganda amb un apriorisme. En el vostre article *La juventud conservadora* definiau lo qu'en sentit ample i modernament vol dir la paraula *conservador*: «...conservador vale tanto como defensor acérrimo hasta la exageración del principio de autoridad en todas sus manifestaciones, desde el jefe del Estado hasta el padre de familia y el capataz...» I després deia que el jovent modern no podia tenir aspiració més grand que la d'esser conservador, però no passivament, sinó d'una manera activa. Amb aquestes trabes que vós meteix us poseu i voldria posar al jovent d'are, us serà molt difícil de puguer veure-hi clar i d'estudiar a fondo les qüestions socials a la moderna.

Tot lo més podria fer divagacions artistiques, idealistiques i diletantistiques, mitjançant les quals podria passar per un esperit refinat, permetent-vos de *poser* com a modernista i de predicar contre el parlamentarisme, la republica i el lliberalisme, és a dir, contre totes les idees que la burgesia (l'única que llegeix els nostros periodics) ha pogut posar en practica, i de les qu'am certa raó ella està ufana. De modo qu'amb els vostros principis destructors i amb el vostre *Deo ignoto* us trobareu devant de tots els moviments actuals, actius i impulsius a la vegada, desde el lliberalisme individualista burgès fins al socialisme collectivista, i desde l'anarquisme a l'aristocratism anti-semita i anti-cristià dels partidaris del predomini dels forts, com Nietzsche.

Per dirigir la paraula al jovent és necessari, doncs, fer una emancipació completa i afirmacions atrevides, científiques i justes. En bones paraules, s'ha de pujar a desplegar la bandera a dalt del campanar, encare qu'un om caigui i mori.

El Poble, que ja està acostumat a construir-ne, de torres i de campanars, i de treballar a grans altures, que no té vertig per arribar als alts ideals, i que no fa com nosaltros, que necessitem un grand esforç nerviós que després ens desequilibra i ens desploma, ja continuarà construint tranquil·lament la nova societat.

Tots nosaltros no més podem aconsellar-li

una cosa, an el jovent; i és que si vol dedicar la seva intelligència a lo més seriós d'avui die, això és, a l'estudi del problema social, la ciencia i la veritat han de ser els seus únics guies i la seva única missió, però am desinterès, am resolució i sense *parti pris* perquè no s'espanti devant de les grans conseqüències qu'es desprenen d'aquelles. L'art lliure com a reproducció de la nostra vida i les nostres aspiracions, i la defensa de l'independencia individual i de tota classe de collectivitats en mitj de les grans revolucions futures: eus-aquí un altre fi noble i simpatic pel jovent de la classe mitja de l'ora present. Però lo més grand pel que s'agi pogut emancipar és la lluita, l'acció per la propaganda i la victoria dels nous ideals i de la nova societat; treball terrible a què quasi cap de nosaltros podrà arribar, perquè tots som fills de lo vell, i la societat farisaica i concupiscent entre la que vivim ens ha deprimit la nostra individualitat, la nostra voluntat i la nostra conciencia.

Am tot, Maragall, és molt lloable lo qu'heu fet, vós que, d'entre-mitj de la gent ont viviu, aveu tingut el coratge i l'intelligència de tractar qüestions tant serioses. Mai el *Diari de Barcelona* avia obert un camp tant ample, tant grand i tant modern. És una nova era que comença am vós en el vostre diari. Tant de bo qu'el puguessiu rejevenir!

Si fos veritat, com se diu, qu'en Suarez Bravo aspira a succeir an en Mañé i Flaquer, fóra tornar més enderrera qu'amb aquè, és a dir, a un espanyolisme *enragé*, com ho proven els articles continus del pare Suarez Bravo contre tot lo de França, i els del seu fill contre la musica francesa o qu'en pugui fer olor, i després a un reaccionarisme terrible qu'aniria a parar an el jesuitisme inquisitorial dels Pares de Família.

Però creiem que no serà, puix el bunyol immens, colossal, qu'am lo de la Judic en C. va fer fer an el *Diari de Barcelona*, és un avís per l'avenir. Tota la nostra gent ha canviat molt, i canviarà encare més.

En Maragall, amb el seu article a lo *Vogüé* *La nova generació*, ha provat que, com aquè en la *Revue des Deux Mondes*, podria dar ell an el *Brusi* una nova vida, i, per lo tant, noves aspiracions a la nostra mercantil

i burocràtica burgesia, que tant necessita d'ideals per arrancar-la del *terre à terre* en que viu. En Maragall pod, am la seva amplitud de criteri, arribar a fer, fins a cert punt,

un bé a Catalunya, mentres qu'en Suarez Bravo no més pod portar l'endereriment i la mort.

A. CORTADA

REVISTA GENERAL

ATENEU BARCELONES: *Conferencies de D. FELIP PEDRELL.*—1.ª *Los dos periodos de música homófona y polífona, que precedieron al armónico moderno.*

A l'Ateneu continua el lloable sistema de donar conferencies experimentals: és el millor mode de que siguin amenes i instructives. Aquèl procediment, empleiat en la musica, fa que molts filarmonics assisteixin a la catedra d'aquella societat per oir fragments musicals d'epoques passades: d'altre modo tal volta no hi anirien. En Pedrell, més que contribuir a l'educació artistica dels *dilettanti* ateneistes, es proposa estudiar les evolucions sofertes per la musica desde els temps proto-istorics. El treball que va llegir el 22 de Febrer era producte d'una erudita investigació que no és fàcil criticar, i menys aquilatar-ne el merit i l'importancia. Com a Espanya no es publiquen obres ont puga l'aficionat enterar-se dels problemes d'istoria artistica de que tracta en Pedrell, és sumament difícil discutir les asseveracions que fa, a menos qu'el que vulgui afirmar-les o controvertir-les vagi a les meteixes fonts aont ell ha acudit. Com les fures de biblioteca no abunden, dels quatre-cents socis que componien l'auditori la nit de la primera conferencia, ¿quants poden reafirmar, discutir o rebatre les asseveracions del Sr. Pedrell? Molt pocs, sens dupte. ¿Vol dir això que donguem una patent de competència unica i imponderable al talent investigador d'en Pedrell, que té la paciència d'istoriografiar la musica dels temps més caotics? No. La nostra idea és que com la reconstrucció del passat, en lo que té de més fondo, més subjectiu, és a dir, en les evolucions de les idees religioses, filosofiques i esteticques, no s'ha fet en nacions com Espanya, no pod aquilatar-se la valua de les disquisicions istoriques i critiques d'escriptors com en Pedrell fins que s'agin subjectat a la lluita a qu'estan exposades seguidament en els països ont els erudits abunden. Ens apoiem més sobre aquèl principi, en quant la major part de treballs istorics empresos per en Pedrell obeixen, més qu'a l'anel desinteressat d'un veritable istoriador, a la

frisança que té per buscar datos i més datos que serveixin de comprovants a una idea qu'en son cervell ha quedat estampada com una obsessió. Tal és la qüestió de la musica nacional. Segons es va demostrar en la conferencia que temps enera va donar a la meteixa societat sobre la *música espanyola en el siglo XV*, an en Pedrell el mena un *pàrti pris*. No em refereixo solament a la part sentimental patriotica de la dita qüestió de la musica nacional, sinó a alguns problemes d'estetica musical, dels quals quand vingui a tom tornarem a ocupar-nos. Per xò diem que varies conclusions d'en Pedrell han d'esser preses a benefici d'inventari fins que siguin comprovades per altres obrers de l'istoria.

Ademés, l'escripulositat, per fer valer les conclusions d'un istoriador, és una qualitat indispensable, majorment quand aquell no s'accontenta sols amb analisar les evolucions de la tecnica d'un art qualsevol. Aixís, doncs, resulta molt perillós qu'en Pedrell s'enlaira a la més elevada critica istorica (encare qu'a voltes pedantesca i ramplonament), estudiant el moviment de les races europees am referencia a llur art peculiar, i les evolucions religioses en quant puguessin transformar llur essencia. En Pedrell, a qui no falten coneixements literaris, deurà saber que, amb el vol qu'han pres actualment les ciencias istoriques, l'analisi de les causes del determinisme social-istoric és tant complicada qu'és difícil portar-la a una sintesis axiomatica.

Per altra part, aquest estudi hà de fer-se en un llibre o una revista, no cabent en les dimensions d'una conferencia. Els treballs d'erudició i investigació a qu'es dedica en Pedrell aurién d'esser pronunciats en una Academia especial. Tractant-se d'un estudi accessible a tot-om, qu'ha d'esser llegit devant d'una concurrència eterogenia i virolada com la qu'assisteix a l'Ateneu, un se troba devant el següent dilema: o la conferencia es fa inintelligible a la major part, o, essent feta per al vulgo, perd molt, puix quelcom de l'obra conciençada se sacrifica a l'exit exterior i passatger. Això ens duu a considerar qu'el metode seguit fins ara en les conferencies auria de canviar-se. El sistema que generalment em-

pleien els oradors de l'Ateneu, atents a produir impressió ràpida en l'esperit de l'auditori, no és el discurs acadèmic *démoté*, ni la conferència moderna o *causerie*: és una cosa ibrida. L'oratoria dominant en la catedra d'aquella societat està plena de reminiscències de l'oratoria parlamentària de 1860. En els discursos dels nostros disertants abunden giros com els següents: «Tengo para mí», «Esto me lleva como de la mano», «En realidad de verdad»; locucions epidèmiques que s'aurien de desterrar. Deixem apart an aquells que s'atreveixen a propagar el període castel·là, que desgraciadament és el que té més exit. Tocant a les frases fetes, ¿quin principiant d'orador no diu, parlant del renaixement, «las artes y las ciencias volvieron a la vida al soplo del renacimiento clásico»? Fa vergonya qu'en 1893, en un Ateneu com el de Barcelona, regni un culteranisme pedant, propi d'una societat d'una vila de segon ordre. Les anteriors reflexions sobre el mètode de dissertar-hi ens fa pensar en el mètode d'escriure el castellà qu'els prosistes catalans empleien. L'estil d'en Pedrell és descompost, atapat, incoherent, degut a que vol dir massa coses en un mateix paràgraf. La cacofonia hi apareix a cada moment. En conjunt, és un estil barroc. És un de tants catalans que castiguen a la llengua castellana, usant-la d'un mètode contrari an el geni d'aquesta. L'estil d'en Pedrell ens fa venir a la memòria el d'alguns catalans qu'han vulgut escriure en castellà, condició qu'els ha fet eminentment soporífers: per exemple en Balaguer, en Bofarull, en Baró, en Narcís Roca, en Sanpere i Miquel, en Miquel i Badia, i alguns altres.

Pobre llengua castellana! Si s'agués de refiar dels seus cultivadors catalans, que no li deixen cap pàgina immortal, bella, clàssica i que pugui figurar en les *Elocuencia y Moral* pels nois del segle XXI! Quand donem una ullada a l'immens enfarfeg d'obres escrites en castellà per catalans, d'en Capmany ençà, ens fa llastima veure el paper qu'han fet els prosistes de la terra en la literatura castellana del segle XIX. Total què? Han fet una literatura de saldos, de desferres; una literatura de sucursal.—B.

NOVES LITERÀRIES DE TOT ARREU

S'espera am desitj la proxima novela d'en

Zola, titulada *Le docteur Pascal*. S'ha fet corre infundadament qu'el grand mestre s'avia convertit an el catolicisme. La que sí fa olor de conversió és l'altra nova -circulada sobre qu'en Paul Bourget se n'ha anat a Palestina, ont se desenrotlla la novela qu'està escrivint. Segons s'ha vist en la *Terre promise* i *Cosmopolis*, an el profundo psicolog i novelista l'ha invadit la mania «neo-cristiana», tendència que, encare que mistificada, segueixen entre nosaltros alguns Melchior de Vogüé de confiteria.

Les novissimes corrents literàries han produït una obra d'un escriptor, l'Henry Berenger, que ja s'avia distingit per un qu'altro estudi sobre les relacions dels problemes filosòfics, religiosos i artístics amb els socials. La seva obra *L'Effort* promet esser d'interès i transcendència, i si ho creiem necessari en parlarem detingudament més endavant.

En el més de Febrer la literatura castellana ens ha donat una novela del simpàtic escriptor asturià Armando Palacio Valdés, l'estudi de la qual ocuparà un llog en un dels proxims numeros. També ha aparegut un volum de poesies d'en Ramon D. Perés, de temps company nostre. En *El Imparcial* en Josep Ixart ha començat unes croniques sobre el moviment literari de Catalunya. Segons els judicis qu'el critic català expressi, en direm alguna cosa.

En Castelar, per fi, es decideix a perpetrar la tant bescantada *Historia de España*. És un infortuni, per una nació idolàtrica, qu'un Jupiter de fang com en Castelar vulgui fer un monument, una istoria d'Espanya, que sols podria sortir de benedictins laics a la manera d'en Michelet, Thierry, Renan, Taine, Macaulay, Strauss, però no de tenors de parlament per l'estil de la grand plaga espanyola del segle XIX. De quantes errades no serà responsable aquet llatí decaigut, retoric, vuid? Els istoriadors del segle que ve auran d'esser inexorables per a un ome que tot ho ha bastardejat: l'istoria, l'art, la bellesa, la veritat.

Aquí a Catalunya estava anunciada l'aparició d'una novela d'en Pin i Soler, que, a creure an els intelligents i amigs de l'autor, conté pàgines plenes d'emoció. També hem sentit a dir qu'estan en camí de representar-se dugues obres del poeta liric i tragic Angel Guimerà.

Proximament parlarem de *Jesús*, l'ultim poema d'en Pitarra, si és que s'ho mereix.—LL. D'A.